การบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

THE MANAGEMENT OF DHAMMA PRACTICE PROGRAMS BY BUDDHIST MONASTIC LEADERS IN MUEANG NAKHON RATCHASIMA DISTRICT, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

พระศุภโชค สิริมงฺคโล
Suphachok Sirimongkaro
วัดหนองบัวศาลา
วัดหนองบัวศาลา
*Corresponding author E-mail: suphachok09061971@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา 2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา การวิจัยเป็นแบบผสานวิธี วิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 316 รูปหรือคน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที ค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา วุฒิการศึกษาทางธรรม สถานภาพ อาชีพ แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน ปัญหา อุปสรรค เช่น ด้านอาคารสถานที่ที่พักและห้องน้ำไม่เพียงพอ วิทยากรมีน้อยเกินไป การบรรยายใช้เวลานานเกินไป ด้านการบริหารจัดการ ขาดการประชาสัมพันธ์ ควรเพิ่มจำนวนวิทยากรให้มากขึ้น ควรจัดกิจกรรมเสริมระหว่างการบรรยาย

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ, โครงการปฏิบัติธรรม, พระสังฆาธิการ

ABSTRACT

This research aims to: 1. Study the management of Dharma practice projects by Buddhist monks in Nakhon Ratchasima District, Nakhon Ratchasima Province; 2. Compare the management of Dharma practice projects by Buddhist monks in Nakhon Ratchasima District, Nakhon Ratchasima Province, classified by personal factors; and 3. Study the problems,

obstacles, and suggestions for managing Dharma practice projects by Buddhist monks in Nakhon Ratchasima District, Nakhon Ratchasima Province. The research employs a mixed-methods approach. Quantitative research uses questionnaires as a data collection tool. The sample consists of 316 participants in Dharma practice projects at Dharma practice centers in Nakhon Ratchasima District, Nakhon Ratchasima Province. Statistical analyses include frequency, percentage, mean, and standard deviation. Hypothesis testing is conducted using t-tests, F-tests, and one-way ANOVA. Qualitative research uses in-depth interviews with 9 key informants. Data is analyzed using descriptive content analysis.

The research results found that the overall management of Dhamma practice programs by Buddhist abbots in Nakhon Ratchasima District, Nakhon Ratchasima Province, is at a high level. When considered in individual aspects, all aspects are rated as high.

A comparison of opinions among respondents with different genders, ages, educational levels, religious qualifications, marital statuses, occupations, and reasons for participating in Dhamma practice programs showed no significant differences in their opinions regarding the management of these programs. Problems and obstacles identified included insufficient facilities, accommodation, and restrooms; a shortage of instructors; lectures and activities lasting too long; and a lack of publicity about the Dhamma practice programs. Suggestions include increasing the number of instructors and adding supplementary activities during lectures.

Keywords: Management, Dharma practice programs, Buddhist clergy.

บทนำ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทำงานเผยแผ่พระศาสนาแก่ชาวโลก เริ่มตั้งแต่หลังจากที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณแล้วพระองค์ทรงส่งพระภิกษุสงฆ์ทั้ง 60 รูปไปประกาศพระสัทธรรม ด้วยพระพุทธดำรัสว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่พวกทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน” (วิ.ม. (ไทย) 4/32/40.) ในช่วง 45 พรรษาหลังตรัสรู้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศพระศาสนาอย่างต่อเนื่อง ผลจากการทรงงานเผยแผ่ทำให้เกิดพระอริยสงฆ์สาวกจำนวนมาก เช่น พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ และพระมหากัสสปะ ช่วยรักษาสืบทอดพระธรรมวินัย ทรงส่งพระอรหันต์ 60 รูปไปประกาศศาสนายังแคว้นต่าง ๆ ทำให้พระพุทธศาสนาแผ่ขยายทั่วชมพูทวีป คำสอนหลัก เช่น อริยสัจ 4 มรรคมีองค์ 8 และสติปัฏฐาน ถูกถ่ายทอดเป็นแนวปฏิบัติสืบมา เกิดศาสนสถานสำคัญอย่างเวฬุวันและเชตวันเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ มีการวางระเบียบพระธรรมวินัยเป็นแบบแผนให้ภิกษุสงฆ์อยู่ร่วมกันได้ ส่งผลให้คำสอนพระองค์ดำรงต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันทั้งในรูปพระไตรปิฎก หลักกรรมฐาน การบวชสืบทอดพุทธศาสนา

พุทธโอวาทพระพุทธองค์ประทานแก่พระอริยสาวกรุ่นแรก เป็นหลักยืนยันการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน พระพุทธองค์พร้อมพระสาวกได้เผยแผ่พุทธธรรมจนแพร่หลายในสังคมอินเดีย และเจริญรุ่งเรืองในชมพูทวีป ภายหลังการปรินิพพาน พระอริยสาวกยังคงสานต่อพุทธปณิธานอย่างต่อเนื่อง

ครั้นถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ทรงอุปถัมภ์การทำตติยสังคายนา และส่งสมณทูต 9 สายไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยสายที่ 8 นำโดยพระโสณเถระและพระอุตตเถระ ได้นำพระพุทธศาสนามายังสุวรรณภูมิ (ไทย พม่า และมอญ) ใน พ.ศ. 218 (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540) พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทย มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อมาอย่างยาวนาน วัดในอดีตทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางชุมชนทั้งด้านพิธีกรรม การศึกษา การสืบทอดศิลปวัฒนธรรม โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมแก่เยาวชนในฐานะสถาบันหลักทางศาสนา วัดจึงควรฟื้นบทบาทเป็นศูนย์กลางการอบรมศีลธรรม โดยจัดหลักสูตรและกำหนดระยะเวลาอบรมอย่างเป็นระบบ มีกิจกรรมสำคัญ ได้แก่ โครงการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางศาสนาและของชาติ เพื่อให้ประชาชนปฏิบัติธรรมเป็นพุทธบูชาและถวายพระราชกุศล โครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาการทำงาน สำหรับบุคลากรภาครัฐและเอกชน โดยมีหลักสูตรระยะสั้น 2–7 วัน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพกายและใจ โครงการค่ายคุณธรรมสำหรับเยาวชน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติวิถีพุทธในระยะเวลา 2–3 วัน ภายใต้ระเบียบและแนวปฏิบัติของวัด (พระมหานภดล สุวณฺณเมธี (มีคำเหลือง), 2551) การแก้ปัญหาเยาวชนในปัจจุบันมักติดหล่มอยู่กับการบังคับใช้กฎหมายและการอัดฉีดงบประมาณซึ่งเป็นการแก้ที่ปลายเหตุ ท่ามกลางกระแสวัตถุนิยมที่บดบังจิตใจจนเกิดวิกฤตศีลธรรมเสื่อมถอย รัฐจึงต้องเร่งปรับยุทธศาสตร์โดยเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและหลักสัมมาทิฐิให้หยั่งรากลึกลงในจิตใจเยาวชน เพื่อสร้างความเกรงกลัวต่อบาปและเสริมสร้างสติปัญญาในการจำแนกดีชั่วตามเจตนารมณ์ของแผนการศึกษาชาติ การดึงสถาบันศาสนาและวัดเข้ามามีบทบาทโดยตรงในการหล่อหลอมจริยธรรมจะช่วยเปลี่ยนพฤติกรรมที่ก้าวร้าวและค่านิยมฟุ่มเฟือยให้กลายเป็นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เมื่อเยาวชนมีเกราะคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็งย่อมเติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พร้อมทั้งกาย วาจา และใจ สามารถขับเคลื่อนประเทศชาติให้ก้าวพ้นวิกฤตการณ์ทางสังคมได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

ผู้วิจัยสนใจศึกษา การบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา อันเป็นภาระหน้าที่พระสาวก (พระสังฆาธิการ) โดยตรงในการจัดการบริหารโครงการปฏิบัติธรรม การเข้าค่ายอบรมคุณธรรมและจริยธรรมแก่ประชาชนและนักเรียน ได้เรียนรู้ศีล 5 สมถะและวิปัสสนากรรมฐานให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ผลการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรม สะท้อนความคิดเห็นพระสังฆาธิการและพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรม แนวทางพัฒนาการแก้ปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการให้ดีขึ้นเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน การอบรมศีลธรรมและปฏิบัติธรรมนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันอย่างได้ผล

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บรวมรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างและการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์ และผู้ปฏิบัติธรรมในโครงการปฏิบัติธรรมในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 1,500 รูปหรือคน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์ และผู้ปฏิบัติธรรมในโครงการปฏิบัติธรรมในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา โดยการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 316 รูปหรือคน โดยเลือกสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนได้คำนวณไว้

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานทางด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3 รูปหรือคน กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรม จำนวน 3 รูป กลุ่มที่ 3 วิทยากร จำนวน 2 รูป กลุ่มที่ 4 ประชาชน จำนวน 2 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 10 รูปหรือคน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม โดยการหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ได้ค่าคะแนนของข้อคำถามเท่ากับ 0.80 –1.00 และคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เพื่อวัดความสอดคล้องภายในตามแนวคิดของครอนบาค (Cronbach) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.851

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยการหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์(IOC) ได้ค่าคะแนนของข้อคำถามเท่ากับ 0.80 –1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการทำหนังสือแนะนำตัวและดำเนินการดังนี้

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยขอประสานความร่วมมือกับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครราชสีมา อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 316 รูปหรือคน และเก็บแบบสอบถามคืนได้ครบตามจำนวน คิดเป็นร้อยละ 100

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยประสานผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนัดหมายเวลาและขออนุญาตบันทึกเสียงการให้สัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องในภายหลัง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้

1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายระดับการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

2. สถิติเชิงอนุมาน ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน การเปรียบเทียบความคิดเห็นการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ของพระสงฆ์สามเณร ประชาชนผู้ร่วมปฏิบัติธรรม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรอิสระสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรอิสระตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) แล้วสังเคราะห์ข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงและจัดกลุ่ม เพื่อนำเสนอข้อมูลในภาพรวม

ผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.27 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านอาคารสถานที่ ค่าเฉลี่ย 4.35 รองลงมา คือ ด้านวิทยากร และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการบริหารจัดการ ค่าเฉลี่ย 4.15 ตามลำดับ

โดยจำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

การบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ในด้านอาคารสถานที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ อาคารหรือศาลาปฏิบัติธรรมมีอากาศถ่ายเทสะดวก ไม่ทำให้ผู้ปฏิบัติอึดอัด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 รองลงมา คือ มีอาคาร หรือศาลาปฏิบัติธรรมที่สามารถให้ผู้ปฏิบัติธรรมนั่งฟังการบรรยายธรรม และฝึกปฏิบัติกัมมัฏฐานได้อย่างเพียงพอค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 และมีความสะอาด ร่มรื่น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46

การบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ด้านการวิทยากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ มีวัตรปฏิบัติเป็นที่น่าเลื่อมใส ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 รองลงมา คือ เข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี และเข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 และพระภิกษุสามเณรหรือบุคลากรในสำนัก มีความประพฤติดี ปฏิบัติชอบ สามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39

การบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ เจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความสนใจ และเห็นความสำคัญของการศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนาธุระ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 รองลงมา คือ มีเจ้าหน้าที่เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแล ด้านที่พัก อาหาร น้ำดื่ม ห้องน้ำ ห้องสุขา และการอำนวยความสะดวกต่างๆ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 และไม่ดำเนินการในลักษณะเชิงธุรกิจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18

2. การเปรียบเทียบการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอเมืองนครราชสีมา

จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล นครราชสีมา ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา วุฒิการศึกษาทางธรรม สถานภาพ อาชีพ แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ด้านอาคารสถานที่ ที่พักและห้องน้ำไม่เพียงพอ วิทยากรมีน้อยเกินไป การบรรยายและการทำกิจกรรมใช้เวลานานเกินไป ด้านการบริหารจัดการ ขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการปฏิบัติธรรม ควรเพิ่มจำนวนวิทยากรให้มากขึ้น ควรจัดกิจกรรมเสริมระหว่างการบรรยาย นอกจากนี้ ปัญหาด้านอาคารสถานที่ยังส่งผลต่อความสะดวกสบายของผู้เข้าร่วมโครงการ ทำให้เกิดความแออัดและลดประสิทธิภาพในการปฏิบัติธรรม อีกทั้งการมีวิทยากรไม่เพียงพอทำให้การดูแลและให้คำแนะนำไม่ทั่วถึง ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมบางส่วนไม่เข้าใจเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ การบริหารจัดการที่ยังขาดการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง ทำให้จำนวนผู้เข้าร่วมไม่เป็นไปตามเป้าหมายและโครงการไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.27 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านอาคารสถานที่ ค่าเฉลี่ย 4.35 รองลงมา คือ ด้านวิทยากร และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการบริหารจัดการ ค่าเฉลี่ย 4.15 ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปิยวัชราภรณ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา สำนักปฏิบัติธรรม วัดอัมพวันปิยาราม อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการมีความพึงพอใจต่อพระวิปัสสนาจารย์ที่ความเมตตา น่าเลื่อมใสและมีความรู้ความสามารถในการแสดงธรรมสำหรับการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา และพบว่าความพึงพอใจที่มีต่อสวัสดิการ/สาธารณูปการนั้นมีเหตุผลมาจากการจัดอาหารบริโภคที่เพียงพอและเหมาะสมและมีการจัดสถานที่พักแยกเป็นสัดส่วน ส่วนความพึงพอใจด้านสถานที่เนื่องจากสะดวกต่อการเดินทางและมีบรรยากาศที่เงียบสงบ

2. การเปรียบเทียบการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล นครราชสีมา ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา วุฒิการศึกษาทางธรรม สถานภาพ อาชีพ แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสมถวิล ปภาโส (อิหนิม) (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ 7 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ 7 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และจำนวนครั้งที่ปฏิบัติต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ 7 โดยรวม ไม่แตกต่างกัน

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ด้านอาคารสถานที่ ที่พักและห้องน้ำไม่เพียงพอ วิทยากรมี

น้อยเกินไป การบรรยายและการทำกิจกรรมใช้เวลานานเกินไป ด้านการบริหารจัดการ ขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการปฏิบัติธรรม ควรเพิ่มจำนวนวิทยากรให้มากขึ้น ควรจัดกิจกรรมเสริมระหว่างการบรรยาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์วิชัย สีลสาโล (บุนนาค) (2555) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติธรรมวัดสิงห์เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ด้านพระวิทยากรคือควรบรรยายธรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัย ไม่เห็นแก่อามิสและสำรวมอากัปกิริยา ด้านเนื้อหาสาระคือเนื้อหาของการปฏิบัติกรรมฐานแบบสติปัฏฐานควรไม่น่าเบื่อและวิธีการเดินจงกรมควรเข้าใจง่ายด้านสถานที่และสภาพแวดล้อมคือ ควรมีสถานที่จอดรถ สถานที่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินรวมถึงควรไปมาสะดวก ด้านการปฏิบัติคือ จำนวนของการปฏิบัติกิจกรรมควรมีความสอดคล้องกับระยะเวลาของโครงการด้านกฎระเบียบคือ วัดควรกฎระเบียบอย่างดีวัดควรมีกฎเคร่งครัดวัดควรมีบทลงโทษ

เอกสารอ้างอิง

พระครูปิยวัชราภรณ์. “ศึกษาความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติ วิปัสสนาภาวนา สำนักปฏิบัติธรรม วัดอัมพวันปิยาราม อำเภอเมืองเพชรบุรีจังหวัดเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559.

พระครูสังฆรักษ์วิชัย สีลสาโล (บุนนาค). “ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติธรรม วัดสิงห์ เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต ,สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธศาสนาในเอเชีย**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2540.

พระมหานภดล สุวณฺณเมธี (มีคำเหลือง). “ผลสัมฤทธิ์ของพลังแห่งความเยาว์วัยของค่ายคุณธรรมวัดบรรพสถิตจังหวัดลำปาง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550.

พระมหาสมถวิล ปภาโส (อิหนิม). “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ 7”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562.

วิ.ม. (ไทย) 4/32/40.